

*Adult education is the oldest type of education in the United States. It has a long history and a number of features. In the late XIX – beginning of the XX century adult education in the United States was considered as additional education, not related to employment; it was an activity specifically organized to teach people whose age and social roles characterize them as adults. Since the middle of the XX century adult education in the American educational environment is characterized as a complex, flexible and multifunctional system, aimed to help people to meet educational needs, to adapt to the changes of socio-economic environment and at the development and improvement of American society.*

*The study has showed that the development of institutional forms of adult education, launching of permanent financial support from the federal government and the adoption of appropriate legislation, the establishment of American Association of Adult Education as a coordinating body for all activities in this sphere at the national level, and with it the isolation of adult education in independent branch, recognition by the state and society of its importance give the reasons to believe that the US system of adult education in general was formed in the first half of the XX century. Education as the most popular social institution has an impact on the formation of the consciousness of society, regulates the processes of self-development of citizens. Adult education is considered as a mechanism for achieving economic development, ensuring civil progress and democratic public life; an expression of social responsibility for the formation of human and social capital, which is a key element of modern society of knowledge.*

**Key words:** *continuing education, adult, adult education, non-formal adult education, an American context.*

УДК 378(41)

**І. В. Холод**

Уманський державний педагогічний  
університет імені Павла Тичини

## **ФОРМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ**

*Статтю присвячено аналізу форм педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді у Великобританії. Розглянуті форми схарактеризовано з точки зору їх функціонального призначення. Мета статті полягає в тому, щоб зробити дефініційний аналіз поняття «педагогічна підтримка» та з'ясувати форми педагогічної підтримки та їхні реалізації в університетах Великобританії. Методами дослідження є аналіз, узагальнення, порівняння. Практичне значення результатів дослідження полягає в запозиченні досвіду роботи з обдарованою молоддю у Великобританії. Перспектива подальших досліджень вбачається в дослідженні інтернет-менторингу обдарованої молоді, позитивного зарубіжного досвіду підготовки педагогічного персоналу для роботи з обдарованою молоддю.*

**Ключові слова:** *педагогічна підтримка, обдарована молодь, студентська молодь, менторинг, тьюторство, літні школи, університети Великобританії.*

*Народ, який думає вперед на один рік, вирощує хліб,  
Народ, який думає вперед на десять років, вирощує сади,  
Народ, який думає вперед на сто років, вирощує молоде покоління!*

**Постановка проблеми.** Сучасний європейський освітній простір демонструє неабияку зацікавленість у виявленні та підтримці обдарованої молоді. Адже обдарована молодь – це майбутня еліта держави, могутній

потенціал, який здатний примножити найкращі традиції та впровадити інновації для покращення майбутнього. Свідченням підтримки обдарованої молоді в Європейському просторі є «Рекомендації (№1248) щодо розвитку освіти обдарованої і талановитої молоді» прийняті в 1994 році Парламентською асамблеєю Європейського союзу. Цей документ містить положення щодо розвитку освіти та підтримки обдарованої молоді, а саме: забезпечити освітою кожного члена суспільства, тому що освіта вважається пріоритетним правом людини; розцінювати обдаровану молодь як таку, яка потребує підтримки для розвитку свого потенціалу у відповідних освітніх галузях; включити до програми підготовки вчителів вивчення стратегій із виявлення обдарованих учнів та сприяти розповсюдженню інформації про обдаровану дитину серед інших учителів, які працюють із нею; надати кожній обдарованій особистості можливість для розвитку свого таланту [6].

Питання виявлення та підтримки обдарованої молоді України актуалізується процесом входження у світове освітнє товариство, тому ми вважаємо корисним вивчати досвід зарубіжних країн. Донедавна в Україні не існувало жодного наукового чи громадського осередку, який досліджував би проблему обдарованості та надавав підтримку обдарованій молоді.

Зважаючи на важливість та актуальність дослідження проблеми обдарованості молоді, Кабінет Міністрів України ухвалив рішення про створення Інституту обдарованої дитини при АПН України у 2007 році, метою якого є поліпшення науково-методичного та організаційно-спонукального забезпечення функціонування системи виявлення, розвитку й підтримки дітей і молоді, що виявляють різні види обдарованості, в реальному соціально-економічному та освітньому просторі України. Інститут бере участь у розробці й реалізації Національних, Державних програм, а також важливих для освіти положень і концепцій [4].

У 2005 Міністерством юстиції України зареєстровано Всеукраїнську молодіжну громадську організацію "Союз обдарованої молоді". Основною статутною метою діяльності Союзу є захист інтересів обдарованої молоді та сприяння ефективній реалізації можливостей молодих людей в сучасних умовах шляхом здійснення культурної, екологічної, оздоровчої, аматорської спортивної, наукової і просвітницької діяльності. Наразі Союз обдарованої молоді набув офіційного членства у Всесвітній раді для обдарованих і талановитих дітей (World Council for Gifted and Talented Children) [3].

**Аналіз актуальних досліджень.** Проблема педагогічної підтримки не є новою для світової педагогіки, оскільки своїм корінням вона проникає ще у ХХ століття. Класиками педагогіки Ф. Дістервегом, Д. Дьюї, І. Зайлером, Я. Коменським, А. Макаренком, М. Монтесорі, Й. Песталоцці, К. Ушинським, В. Сухомлинським, Ф. Фребелем, С. Шацьким запропоновані основні ідеї педагогічної підтримки в особистісно орієнтованому вихованні, розвитку й

соціалізації молоді в умовах родини та соціуму. Наприкінці ХХ століття проблему педагогічної підтримки досліджували Т. Анохіна, Д. Григор'єв, М. Григор'єва, О. Газман, Н. Крилова, Н. Михайлова, Г. Сорока.

Проблему педагогічної підтримки обдарованої молоді у Великій Британії висвітлена у працях таких англійських учених, як Дж. Вебб (J. T. Webb), М. Нейхарт (M. Neihart), Ф. Пост (F. Post), М. Райс (M. Reis), Дж. Фрімен (J. Freeman), К. Хелер (K. A. Heller) та ін.

Попри вагомий доробок українських учених у визначенні та обґрунтуванні теоретичних засад педагогічної підтримки відзначимо, що цілеспрямованого дослідження питання педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді у Великобританії не проводилося.

**Мета статті** передбачає здійснення дефініційного аналізу поняття «педагогічна підтримка» та з'ясування форм педагогічної підтримки та їхньої реалізації в університетах Великобританії.

**Виклад основного матеріалу.** Щодо теоретичних засад «педагогічної підтримки», то вони були обґрунтовані групою науковців на чолі з О. Газманом у 70-х роках минулого століття. Основна ідея педагогічної підтримки визначалась як педагогічна допомога дітям у вирішенні їхніх індивідуальних проблем у спілкуванні, навчанні, творчості, соціалізації. Предметом педагогічної підтримки О. Газман вважає процес спільного з дитиною вивчення її власних інтересів, цілей, і можливих шляхів подолання. На відміну від групового навчального процесу педагогічна підтримка націлена на індивідуальний підхід. Педагог підтримує дитину та сприяє її особистісному розвитку як представник певної освітньої установи [2].

У довідниковій літературі педагогічна підтримка розглядається як «діяльність професійних педагогів та психологів з метою надання превентивної та оперативної допомоги дітям у вирішенні їхніх індивідуальних проблем, ділової та міжособистісної комунікації, з успішним просуванням у навчанні, з життєвим і професійним самовизначенням» [5].

Учена Т. Анохіна тлумачить поняття «педагогічна підтримка» як систему засобів, що забезпечують допомогу дітям у самостійному індивідуальному виборі – до громадського, професійного, життєвого самовизначення, а також допомога в досягненні перешкод самореалізації в навчальній, комунікативній, трудовій і творчій діяльності [1].

Через об'ємність цього поняття в ньому присутні ознаки, які належать до соціології, психології, соціальної педагогіки. Оскільки ми розглядаємо педагогічну підтримку обдарованої студентської молоді в аспекті роботи викладача університету, то, на нашу думку, педагогічна підтримка – це сукупність педагогічної діяльності, що здійснюється органами освіти та органами місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики з метою розкриття внутрішнього потенціалу обдарованої молоді, визначенні її унікальності, індивідуальності та розкриті потенційних можливостей для їх

максимальної реалізації у сфері науки, освіти, культури й мистецтва. Педагогічна підтримка завжди є особистісно-орієнтованою, де педагог сам обирає моделі ефективною взаємодії з обдарованим студентом.

У Великій Британії педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді здійснюється в системі університетської освіти та низку громадських організацій для обдарованої молоді. Педагогічну підтримку надають такі організації як: Всесвітня Рада для обдарованих та талановитих дітей (World Council for Gifted and Talented Children), Талановита молодь (Talented Young People), Менса (Mensa), Обдарована молодь (Profoundly and Exceptionally Gifted Youth) та інші.

У педагогічній науці Великої Британії широко використовується поняття *освіта обдарованих* – «*gifted and talented education*» (GATE) для позначення особливої педагогічної практики, методик і теорій у навчанні обдарованої молоді. Поняття включає спеціальні послуги і програми, а також такі, що передбачають підготовку вчителів обдарованих дітей. Хоча доволі часто використовується поняття «педагогічна підтримка» («*pedagogical support*») у контексті особистісного розвитку [10].

У Великобританії вживається кілька термінів для позначення форм педагогічної підтримки – консультивання (*counselling*), підтримка (*support*), керівництво (*guidance*), тьюторство (*tutoring*) та менторинг (*mentoring*).

Термін «*support*» розуміється як матеріальна підтримка. Ця форма педагогічної підтримки передбачає гранти для навчання в університеті, або можливості безоплатного відвідування курсів чи власного експериментального дослідження в одній із лабораторій університетів Великобританії. Така підтримка передбачає фінансування з боку уряду, яке реалізується Департаментом бізнесу, інновацій та навичок (*The Department for Business, Innovation and Skills*) [9].

Окрім цього, Великобританія має кілька Рад з фінансування вищої освіти – Англійську Раду з фінансування вищої освіти (*Higher Education Funding Council for England*), Уельську Раду з фінансування вищої освіти (*Higher Education Funding Council for Wales*), Шотландську Раду з фінансування (*Scottish Funding Council*), Агенцію з фінансування навичок (*Skills Funding Agency*), Агенцію з навчання молоді (*Young People's Learning Agency*). Усі ці ради забезпечують фінансову підтримку для молоді у вищих навчальних закладах Великобританії [7].

Американський учений-компаративіст Олівер Кармайкл у своїй праці з порівняльної педагогіки «Університети Америки та Співдружних країн» зазначає, що в університетах Великобританії практика надання стипендій і грантів для обдарованої та талановитої молоді є такою ж давньою, як самі університети. Оскільки університети Великобританії автономні й незалежні від політики уряду чи парламенту, вони самостійно приймають рішення про відбір на навчання обдарованої молоді за кошти університету [8].

В університетах Великобританії панує тенденція до інтеграції навчання із наукою та виробництвом, що веде до комплексного принципу навчання. Характерними тенденціями навчання обдарованих студентів в університетах Великобританії є індивідуалізація, самостійна робота, осучаснення методів навчання, зв'язок навчання з виробництвом, науково-дослідна робота студентів. Студентам в університетах Великобританії дозволено займатися наукою в будь-якій галузі, тому студенти, які задіяні в наукових проектах чи розробляють наукові теорії самостійно мають доступ до всіх лабораторій та бібліотек у будь-який час, а також університетське наукове товариство забезпечить всім необхідним для роботи.

Однією з форм педагогічної підтримки в університетах Великобританії є літні школи для обдарованої молоді. Літні школи завжди відбувалися на базі університетів, та сьогодні ця форма підтримки обдарованої молоді не є успішною, оскільки молодь із віддалених регіонів не завжди бере участь у роботі літніх шкіл.

Проте сьогодні мережа Інтернет розширює можливості надання педагогічної підтримки обдарованій молоді. Так, педагогічна підтримка обдарованої молоді у Великобританії здійснюється в режимі онлайн провідними викладачами університетів, що уможлиблює надання педагогічної підтримки обдарованої молоді з найбільш віддалених куточків країни.

Упровадження інноваційних форм підтримки обдарованої молоді на основі використання дистанційних послуг у навчально-виховний процес дозволяє сформувати навчально-розвиваюче середовище, у якому досить широке коло обдарованої студентської молоді буде мати можливість брати участь у науковій роботі на платформах провідних наукових центрів та університетів країни під керівництвом провідних учених.

Проте, на нашу думку, результативним є поєднання сучасних форм педагогічної підтримки із традиційними. Однією з найефективніших традиційних форм педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді у Великобританії є тьюторство. Така взаємодія педагога та студента передбачає індивідуальний підхід, націлений на забезпечення студента необхідними знаннями та навичками, а також набутим досвідом із тієї чи іншої дисципліни.

Менторинг як форма педагогічної підтримки, на нашу думку є найбільш сучасною та продуктивною формою підтримки студентської обдарованої молоді в університетах Великобританії. Ця форма не є новою для педагогіки, вона наче відроджений Фенікс, повторно набула своєї популярності, адже відомо, що ще Сократ був ментором Платона, а Зігмунд Фрейд був ментором Карла Юнга [9].

Термін «ментор» походить від імені персонажу давньогрецької міфології. На острові Ітакі *Ментором* звали сина Алкіма, який був приятелем Одісея. Коли Одісей відправлявся на Троянську війну, він залишив *Ментора* як господаря свого дому. *Ментор* був покликаний для

виховання та навчання сина Одісея – Телемаха. У Гомера зовнішність *Ментора* часто набуває покровительська Одісея – Афіна Палада, являючись то Одісею, то Телемаху. Так, в образі *Ментора* Афіна допомагає примиритись із народом, у тому самому образі вона супроводжує Телемаха в Пілос, де, перекинувшись орлом, летить геть.

Саме завдяки роману французького письменника Ф. Фенелона «Пригоди Телемаха» (1699 р.) ім'я Ментора стало відомо широкому читацькому колу. Згодом термін «ментор» став синонімом до слова «учитель», «наставник», «консультант» [9].

На нашу думку, менторинг є досить вдалою формою педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді. Менторинг – це не лише надання чи забезпечення знаннями обдарованої особистості в одній із професійних галузей, менторинг – це взаємозбагачуючий процес, в якому обдарований студент набуває впевненості в собі, отримує професійну орієнтацію та задовольняє свою допитливість. Ментор, у свою чергу, знайомиться з новими ідеями та поглядами студентської молоді, отримуючи можливість аналізувати особистісну та професійну реалізацію, а також можливість ділитися власним досвідом та знаннями.

Ментор є не лише вчителем, який навчає, а й людиною, яка розкриває внутрішній потенціал та гартує волю обдарованого студента. Ментор прагне розвинути готовність у обдарованого студента до пошуку професійного притулку та налагодження зв'язку із зовнішнім світом і зуміти урізноманітнити свій потенціал та набути впевненості.

Статистика переконує нас своїми показниками – із 92 Нобелівських лауреатів США 48 працювали із ментором, який уже отримав звання Нобелівського лауреата [9]. З огляду на це Великобританія надає можливість отримати ступінь магістра та доктора філософії в освіті обдарованої молоді (MA, Ph. D). Окрім учителів, відповідну освіту повинні мати психологи, шкільні інспектори, шкільні радники (advisors), персонал місцевих органів освіти, місцеві управлінці та урядовці, які задіяні в забезпеченні відповідними умовами обдарованої та талановитої молоді [11].

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** Отже, за останнє десятиліття в освіті обдарованої молоді Великобританії помітно збільшився інтерес до підтримки не лише обдарованих дітей та підлітків, а й молоді. Педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді реалізується в таких напрямках: академічному, науковому та професійному. Під поняттям «педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді» ми розуміємо сукупність педагогічної діяльності, що здійснюється органами освіти та органами місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики з метою створення умов, гарантій та стимулів для розкриття індивідуального потенціал обдарованої молоді у сфері науки, освіти,

культури, і мистецтва. У Великобританії на конкурсній основі пропонуються численні гранти для навчання в університетах та на курсах.

Для підвищення самореалізації обдарованої особистості та впевненості у важливості реалізації свого потенціалу університети пропонують такі форми підтримки як літні школи, онлайн підтримку, тьюторство та менторство, а також е-менторинг, що допомагають обдарованому студенту адаптувати свій талант чи дар до потреб сьогодення. Для успішної академічної реалізації система професійної підготовки вчителів впроваджено спеціальність з підготовки педагогів для роботи з обдарованою та талановитою молоддю.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаються в дослідженні інтернет-менторингу обдарованої молоді, позитивного зарубіжного досвіду підготовки педагогічного персоналу для роботи з обдарованою молоддю.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Анохина Т. В. Педагогическая поддержка как реальность современного образования / Т. В. Анохина // Классный руководитель. – 2000. – № 3. – С. 63–81.
2. Газман О. С. Неклассическое воспитание: От авторской педагогики к педагогике свободы / О. С. Газман. – М. : Изд-во МГУ, 2002. – 127 с.
3. Наша історія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://som.org.ua/k179l1.html>.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України про утворення Інституту обдарованої дитини АПН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iod.gov.ua/images/files/rozporyadgen.kabmin.doc>.
5. Соціальна педагогіка : підручник / за редакцією проф. А. Й. Капської. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 468 с.
6. Recommendation 1248 (1994) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/workingdocs/doc95/edoc7326.htm>.
7. The Higher Education Funding Council for England [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hefce.ac.uk/aboutus/>
8. Carmichael O. Universities: Commonwealth and American: a comparative study / O. Carmichael. – New York, 1959. – 390 p.
9. Encyclopedia of Giftedness, Creativity and Talent / [Editor Barbara Kerr]. – Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2009.
10. Out-of-school Educational Provision for the Gifted and Talented Around the World [Електронний ресурс] / J. Freeman // A report to the DfES. – 2002. – Режим доступу : [http://www.joanfreeman.com/pdf/Mentoring\\_Educ\\_Able\\_01.pdf](http://www.joanfreeman.com/pdf/Mentoring_Educ_Able_01.pdf).
11. Monks F. J. Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective / F. J. Monks, R. Pfluger. – 2005.

### РЕЗЮМЕ

**Холод И. В.** Формы педагогической поддержки одаренной студенческой молодежи в Великобритании.

*Статья посвящена анализу форм педагогической поддержки одаренной студенческой молодежи в Великобритании. Рассмотрены формы с точки зрения их функционального назначения. Цели статьи состоит в осуществлении анализа понятия «педагогическая поддержка» и выяснении форм педагогической поддержки*

*и их реализации в университетах Великобритании. Методами исследования являются анализ, обобщение, сравнение. Практическое значение результатов исследования заключается в заимствовании опыта работы с одаренной молодежью в Великобритании. Перспективы дальнейших исследований – интернет-менторинг одаренной молодежи, положительный зарубежный опыт подготовки педагогического персонала для работы с одаренной молодежью.*

**Ключевые слова:** педагогическая поддержка, одаренная молодежь, студенческая молодежь, менторинг, тьюторство, летние школы, университеты Великобритании.

## SUMMARY

**Holod I.** Forms of gifted students pedagogical support in Great Britain.

*This article examines forms of gifted students support in Great Britain. The aim of the article is to set definitions of the concept "support" and find out the forms of support and their implementation in the universities of Great Britain. The forms are characterized due to their functional character.*

*Research methods are analysis, synthesis, and comparison. The practical significance of the research results is in the experience of talented youth support in Great Britain. The support of gifted youth is given by different organizations such as the World Council for Gifted and Talented Children, Talented Young People, Mensa, Profoundly and Exceptionally Gifted Youth and others.*

*In the article the author dwells on different form of gifted students' education – summer school, tutoring, mentoring, e-mentoring. Summer school always took place at one of the universities, but today this form of support for talented young people is considered to be not so successful because young people from far areas do not always take part in summer schools.*

*Mentoring provides a specialized form of educational help for youth whose special educational needs cannot be met at university or college. The role of the mentor is to broaden their charge's viewpoint, not only in the subject selected, but in aiding their holistic development and to help them think independently and at a higher level. Their aims are to develop interests, originality, initiative and self-direction. Organizing individuals for mentoring calls for care in checking suitability, including responsibility, personality matching, timing, emotional concerns, communication and evaluation.*

*But today the Internet offers educational support for talented youth. Thus, in Great Britain pedagogical support of talented youth is carried out as online mentoring by teachers of universities, enabling the provision of educational support of talented youth from all parts of the country. Innovative forms of support for talented young people through the use of online services in the educational process allows you to create educational and developmental environment in which a wide range of gifted students will have the opportunity to participate in research work on the platforms of leading research centers and universities under the guidance of leading scientists.*

*The further prospects for research is in the Internet mentoring of gifted youth and foreign experience of teaching staff training to work with talented youth.*

**Key words:** pedagogical support, gifted youth, students, mentoring, tutoring, summer school, universities of Great Britain.